

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

GEZIN GEZIEN: SYSTEMISCHE INTERVENTIES IN DE JEUGDHULPVERLENING

Joep Choy, Annemarie Gerritsen en Brechje Kuipers (red.) (2005). Bergen N.H.: Bonneville, ISBN 90-8597-001-6, 255 pp., € 29,90. Verkrijgbaar bij de uitgever, tel: 072 58 13 833 of e-mail: bonnevilleharing@hetnet.nl

Gezin Gezien is resultaat en getuigenis van een ambitieus project in de Noord-Hollandse instelling voor jeugdhulpverlening Parlan om vraaggericht en gezinsgericht werken in alle afdelingen en geledingen tot centrale, dragende visie te maken. Onderdeel van dat project was de inservice-opleiding van veertien medewerkers tot gekwalificeerde systeemtherapeuten, met de taak de systeemkijk verder uit te dragen in de instelling. Dit boekje bevat de afstudeerwerkstukken van deze veertien gezinstherapeuten, omgewerkt tot artikelen en aangevuld met bijdragen van hun opleiders Joep Choy en Eliane Wiebenga. Een leuk en slim initiatief. Het boek is gepresenteerd op een symposium in Hoorn waarvan hiervoor, in de rubriek *Congressen*, verslag is gedaan.

Het belang van de systeemtherapie voor de jeugdhulpverlening is inmiddels breed aanvaard. Maar het is één ding om van systeemtherapeuten een bijdrage te verwachten als perspectief naast andere perspectieven in de behandeling van ingewikkelde gezinnen. Iets anders is het de systeemvisie tot dragend en integrerend perspectief te maken, met een metapositie ten opzichte van de andere perspectieven en benaderingen. En het is precies in die positie dat de grote kracht en meerwaarde van de systeembenadering blijkt. Dat vereist een principiële keuze op alle niveaus van de instelling.

In de inleiding en in hoofdstuk 1 schet-

sen Choy e.a. hoe deze keuze in Parlan tot stand kwam en welke attitudes en begrippen daarbij centraal stonden. De timing is hierbij cruciaal geweest. Twee instellingen fuseerden en dan dreigt altijd het 'bloedgroepenprobleem', hoe van twee organisatieculturen één te maken. Er was behoefte aan een nieuwe, integrerende visie. De goede reden voor de keuze voor systeembenadering als integrerend perspectief in de jeugdhulpverlening is dat men daar altijd te maken heeft met gecompliceerde relaties rondom gezinnen. Het kunnen relaties met stiefouders, gescheiden biologische ouders en grootouders zijn of tussen biologisch en pleeggezin. En er zijn de relaties van de gezinnen met één of meerdere instanties en hulpverleners, zoals bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg voor indicatiestelling, plaatsing en de levering van een gezinsvoogd en, in de jeugdhulpverleningsinstelling, de gezinsbegeleider, de pleeggezinbegeleider en de groepsleiders. De - ingewikkelde - relaties tussen deze hulpverleners onderling komen daar dan nog bij. De systeembenadering biedt de mogelijkheid om deze netwerken vanuit een helikopterkijk in kaart te brengen en om met systeemtherapeutische methoden de samenwerking tussen alle partijen ten bate van het kind te optimaliseren.

Als een instelling de principiële keuze voor de systeembenadering als integrerende visie gemaakt heeft, is de uitvoering ervan, of zoals dat heet de implementatie, weer een verhaal apart, een zoekproces met vallen en opstaan. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de bijdrage van Annemarie Gerritsen (zie ook de rectificatie aan het eind van deze boekbespreking). Gerritsen beschrijft het zoekproces naar een zinnige positie van de systeembenadering. De systeemtherapeut wordt met hoge verwachtingen in een residentieel behandelcentrum voor jongeren binnenge-

haald en het behandelteam levert enthousiast moeilijke gezinnen voor gezinsbehandeling. Maar ook als de systeemconsulent gaat deelnemen aan de intakegesprekken komt zij toch in een eilandpositie terecht, buiten de rest van het meer 'kindgerichte' hulpverleningsteam, en ontstaan er spanningen tussen haar en de rest omdat de opinies niet op elkaar aansluiten, wat tot coalities en diskwalificaties leidt. Dat wordt pas opgelost als de systeemtherapeut een systeemconsulent wordt en een metapositie verwerft waarin zij ook mag adviseren over de relaties tussen hulpverleners en gezin. De instelling faciliteerde deze ontwikkeling door de gekwalificeerde gezinstherapeuten meerdere rollen toe te kennen, die van (1) therapeut of begeleider van gezinnen in complexe relaties; (2) trainer, coach en supervisor van collega's in allerlei functies in gezinsgericht kijken en handelen en (3) systeemconsulent in een metapositie, met een helicoptervisie op hulpverleningssystemen.

Opleider Eliane Wiebenga bespreekt deze verschillende rollen en diept de rol van systeemconsulent verder uit. De systeemconsulent intervenueert kortdurend om een vastgelopen hulpverleningssysteem weer op gang te krijgen, waarbij het belangrijk is dat verborgen agenda's in de consultvraag opgehelderd worden, bijvoorbeeld de verwachting dat de consulent op het gezin en niet op de hulpverleningsrelatie zal focussen, of snel een reddend 'deskundig advies' geeft, of het gezin zal overnemen. Ook de bijdrage van Barbara Veldt gaat over implementatie. Zij beschrijft hoe een crisiscentrum de omslag naar systemisch werken maakte en wat de verschillen zijn met de eerdere werkwijze.

Paula Munster geeft een indruk hoe ook medewerkers in andere functies, in dit geval trainers en begeleiders van jongeren, voor

hun individuele gesprekken met de jongeren baat kunnen hebben bij systeemgericht denken, bij begrippen en technieken uit de systeemtherapie zoals circulaire vragen, het genogram, verhalen en metaforen.

Een bundel als deze is uiteraard heterogeen van kwaliteit. Het best geslaagd vind ik de hoofdstukken die één punt uit de praktijk toelichten aan de hand van alle fasen in één casus. Zoals Kristien Rustenburg doet over 'de dans voor de opname', Heleen den Dulk over de verhoudingen bij pleeggezinplaatsing bij familieleden, Hanneke van Velde en Flip Julius over het 'managen' van de relatie tussen (buitenfamiliale) pleeggezinnen en biologische gezinnen, Frieda Bulk en Linda Schuitmann over het betrekken van grootouders, en Aad Tijssens over opnieuw samengestelde gezinnen. Het zijn mooie illustraties van de meerwaarde van de systemische 'helicoptervisie' bij complexe hulpverleningssystemen, spannend en leerzaam, ook voor systeemtherapeuten buiten de jeugdhulpverlening, en inspirerend om vaker buiten de grenzen van het gezin te kijken.

De wat meer 'theoretische' hoofdstukken 2, 3 en 4 zijn minder hecht doortimmerd. Enerzijds is dat een gevolg van schrijftechnische factoren, zoals een niet voldoende toegespitste probleemstelling en een niet voldoende doordachte opzet. Anderzijds – vermoed ik – speelt hier een rol dat het consequent systemisch doordenken van bestaande instellingsdenkwijzen en -werkwijzen een ingewikkeld proces is en nog lang niet voltooid. Zo komt in de bijdrage van Maily Dundas over gezinsdiagnostiek de tegenstelling en gespannen verhouding tussen twee opvattingen van diagnostiek onvoldoende tot uiting, enerzijds diagnostiek als aparte fase en als beoordeling van buitenaf, anderzijds diagnostiek als doorgaand proces

in de behandeling en met de behandelaar als onlosmakelijk onderdeel van de ‘diagnose’ – waarbij de term diagnose zelf twijfelachtig wordt, maar ja, financiers en maatschappij vereisen het nu eenmaal.

Renske Hoekenga over gezinsbegeleiding bij ouders met een psychiatrische diagnose komt er ook niet helemaal uit; soms neemt de auteur de diagnose ‘voor waar aan’, dan weer komt die diagnose als het ware tussen aanhalingstekens te staan als één van de vele vormen van betekenisgeving in het gezin en de omgeving.

In hoofdstuk 4 bespreekt Iekje de Vries de mogelijkheden en beperkingen van systeemtherapie binnen een residentiële setting die is gebaseerd op de KOPP-methode (waarin een psychiatrische diagnose van een ouder als een gegeven wordt gezien), maar zij komt niet tot een helder antwoord over de relatie tussen deze twee benaderingen. Ik vermoed dat dit komt doordat op deze afdeling de systeemkijk nog niet tot een metapositie is gekomen.

Al met al lijkt me *Gezin Gezien* verplichte kost voor iedere professional in de jeugdhulpverlening en jeugdzorg, en systeemtherapeuten in andere sectoren kunnen zich er onder andere door laten inspireren om hun kijk op systemen te verwijden tot buiten het gezin. Ik hoop dat de systeemtherapeuten van Parlan vaker van zich laten horen over de voortgang van de ‘systemisering’ van hun instelling.

Jolanthé de Tempe

Rectificatie

In nummer 17.3 van dit tijdschrift verscheen in de rubriek *De Praktijk* een artikel van Annemarie Gerritsen met als titel ‘Van eiland naar archipel’. Bij dit artikel is abusievelijk niet vermeld dat het ging om een bewerking van hoofdstuk 14 uit het hierboven gerecenseerde boek *Gezin gezien*. Hiermee willen wij deze omissie rechtzetten.

Hans Bom,
waarnemend hoofdredacteur

IF ONLY I HAD KNOWN: AVOIDING COMMON MISTAKES IN COUPLES THERAPY

Gerald R. Weeks, Mark Odell & Susanne Methven (2005). New York, London: Norton, ISBN 0-393-70445-9, 258 pp., € 19,99

Partnerrelatietherapie wordt er naar mijn indruk nogal eens zomaar even bij gedaan door hulpverleners die daarvoor niet speciaal zijn opgeleid, van individuele tot gezins-therapeuten. Het is echter een vak apart en, zoals de auteurs van dit boek niet moe worden te herhalen, veel moeilijker dan indivi-

duële of gezinstherapie. Hun inventarisatie van veelgemaakte fouten in relatietherapie en hoe die te voorkomen of te corrigeren, los van theoretisch-technische stroming, is gebaseerd op vele jaren ervaring met supervisie en workshops op dit terrein.

De auteurs beginnen met het klassieke begrip *the battle for structure*. Zelfs met de opkomst van stromingen die de therapeut als niet speciaal deskundige poneren, is de controle van de therapeut over het therapieproces nog steeds van beslissend belang voor het welslagen van de behandeling. In de driehoeksverhouding van relatietherapie is die controle moeilijker te handhaven dan